

Антоанета Делева (София, България)

ВТОРИ ЧЕТЕНИЯ НА ОБЩЕСТВОТО ЗА ИЗУЧАВАНЕ НА СЛAVЯНСКАТА СТАРИНА

На 6 и 7 юни 1991 г. Обществото за изучаване на славянската старина проведе своите втори четения, чиято тема бе „Слово, мит, ритуал“. Организатори бяха А. Ангушева, А.-М. Тотоманова, Е. Гергова, И. Христова, А. Бояджиев. Едни от участниците представиха свои доклади, докато други изразиха свои мисли предимно в дискусиите.

Четенията откри Андрей Бояджиев, който сподели с участниците своите идеи за целите на Обществото и неговото бъдещо развитие. Като се спря върху изминатия път, Андрей Бояджиев акцентира особено върху стремежа на Обществото да не се обвързва със строго дефинирана йерархична структура и да продължи съществуването си като общност на млади учени-слависти.

Участниците в четенията бяха поздравени от ст. н. с., к. ф. н. Елена Коцева, която насочи интереса на аудиторията към зората на славистиката, като говори за идеите, довели в нашата страна знаменити учени и интелектуалци, като: Павел Шафарик, чешки филолог и етнограф, Константин Иречек, професор по история в Университета в Прага, автор на първата научна история на България, Карел Шкорпил, един от основателите на археологическата наука в България, Иван Мърквичка, един от участниците в зографисването на храма „Св. Александър Невски“, и други. Елена Коцева приветства членовете на Обществото за техния избор да изследват културата на славянството в нейната сложна многоликост, при което разгледа обзорно и приноса на българските учени-слависти в тази проблематика.

Програмата на четенията съдържаше двадесет и девет доклада, разпределени в четири заседания. В многообразието на изследваната област на знанието се открояха няколко основни линии.

На първо място стояха проблемите на митологично-ритуалния комплекс. В доклада на Маргарита Младенова „Словесни реализации на един и същ митологично-ритуален комплекс“ се разглежда легендата за разораването на нивата от княза завоевател и основаването на държавата. В своя доклад Маргарита Младенова прави сравнение на два текста, където легендата присъства като общ инвариантен мотив. Чешката хроника на Козма от 1125 г. и Далимиловата от 1314 г. показват съвпадение на съществени за фабулата моменти, както е заораването на нивата от Пршемисъл Отакар I, с варианти реализации в двата текста. В своите изводи М. Младенова отбелязва архаичността на легендата, като се опира на отделни мотиви от славянската митология.

Вазкен Налбатян („Към реконструкцията на значенията, свързани със събличането на жертвата“) прави опит за възстановяване на определен словесно-ритуален комплекс. Авторът включва в разсъжденията си обилен материал от индоевропейската митологична система.

В този кръг доклади се вписва и представеният от Росен Малчев доклад на тема „Оброчната система на село Голяма Желязна, Ловешко — генезис и съвременно състояние“, в който са разгледани оброчи от посоченото селище и свързаните с тях предания. Авторът изложи някои съображения към текста на оброците, както и към формата на кръстовете върху тях.

Възможният идентитет между етно-историческите версии на Светогор, Прометей, Индра-Агнисома представя предмета на доклада, изнесен от Светла Бабкова. Анализът на авторката разкрива връзката между образите на жълта базиргяна и гореупоменатите богове.

Върху материал от съвременната сват-

бена обредност бе изграден докладът на Григор Николов „Царската сватбена обредност в България в края на XIX и началото на XX в.“. Разгледани са етапите, през които минава царската сватба от предварителните консултации на дипломати от двата двора до самия годеж и сетне — сватбата.

Аделина Антушева представи подчертано своеобразен доклад („Азбуката и София“), в който се спира върху Кирил и Методий като светооформящ и консолидиращ мит в културата на славяния според най-ранните творби на старобългарската литература.

Друг кръг проблеми бяха представени в докладите, посветени на конкретен текст. В своя доклад („За една анонимна хомилдия в старата българска литература“) Елка Мирчева анализира словото за зачатие на св. Анна от Германовия сборник. В резултат на своето изследване авторката достига до извода за оригиналност на посоченото произведение, но вероятният автор още не може да бъде уточнен.

Цанко Цанев („Заглавието като структурообразуващ елемент в „За буквите“ от Черноризец Храбр“) излага мнение за наличие на блок от четири глави, близки до статиите в гръцките и славянските хронографи, като прави сравнение с жанра прение, както и с енциклопедична статия.

Сава Сивриев („Реторични модели във Венецианската реч на Константин-Кирил Философ“) разглежда трансформацията на евангелски цитати съобразно целта на посочената реч. Авторът открива в нея блестящ пример за развитието на *évtyúvçia* при използването на формално съкратен силогизъм, в който е изпуната определена част, и установява използване на три от четирите елемента на Емпедокъл в християнската символика.

Петя Янева („Херодот на страниците на Симеоновия сборник“) се спира върху един преработен и преосмислен античен сюжет в състава на Симеоновия сборник според преписа му от 1073 г. Авторката прави сравнение с пасажи от текст на Херодот в съответните гръцки сборници по Коаленовия и Ватиканския препис. Анализира се описанието на празниците, които египтяните устройват в чест на своите богове (в конкретния случай — на Изида). Въз основа на този анализ П. Янева гради и своите изводи за присъствието на Херодот на страниците на Симеоновия сборник.

Емилиа Гергова („Химнографският текст като част от ритуалния комплекс“) изяснява какво представлява системата от вербални изъвия по време на богослужбения ритуал, какво място заема в нея минейният текст и в какви структурни и семантични взаимодействия влиза той с

останалите пейни части. Според изводите на Гергова молитвата съставя гръбнакът на ритуалния комплекс, при което песенната поезия може да се определи като величавна молитва. За пример се привежда Канонът на св. Иван Рилски от службата за 18 август, която се изпълнява на утринята. Авторката обосновава нуждата от насочване на усилията към реконструиране на ритуалния комплекс на богослужбената практика, при която относително устойчивите части на службата могат да бъдат прегрупирани според конкретните нужди.

В доклада на Мария Дерменджиева („Ритуален текст и деритуализация на текста“) се анализира житийният цикъл за св. Петка Търновска.

Върху проблемите на епическия текст се спира Константин Рангочев („Структурни особености на епическия текст“). Чрез прилагане на статистически критерии авторът установява, че конфигурацията от два антропонима и един топоним съдържа и съхранява в моделен вид структурата на разглеждания тип текст, като конотира целия сюжет.

Миглена Дикова („Нарушенията в богомилските легенди“) прави сравнение на библиейския модел на създаване на света с този на богомилите и разглежда проблема за нарушенията в богомилските легенди. В този тематичен кръг доклади се вписва и докладът на Йордан Евтимов („Седмото изречение от евангелието на Тома“), както и докладите на Иван Иванов („Към въпроса за авторството на едно похвално слово на Никола Чудотворец“), Христо Трендафилов („Културната инверсия като пораждащ модел“), Сия Карагеоргиева („Взаимотношенията между българската и византийската църква през XIV век“).

Определен кръг въпроси, свързани предимно с езикови явления, се анализират в докладите на Маргрет Димитрова („Още за гръцките заемки в българския език“) и Анна-Мария Тотоманова („Основни насоки в разволя на българския аналитизъм“). А.-М. Тотоманова представя реструктурирането на българското изречение около предиката. Ставайки център на синтактичната структура, той започва да се свързва с различни видове показатели (пространствени, количествени и качествени), което довежда до загубата на склонението на числителните, задължителното удвояване на допълненията, превръщането на някои съчинителни съюзи в предлози.

Андрей Бояджиев („За триод 203 от Народната библиотека в София“) въз основа на цялостен анализ на запазения текст предлага идентификация на третата част на ръкопис № 1057 от Народната библиотека в София.

Поглед върху формирането на българската култура дават група доклади, които разглеждат влиянието на първобългарските елементи при изграждането и утвърждаването на семантичните връзки в старобългарския текст. Татяна Славова („понеже ересниж бохмита обати сжше. .“) разгледа възможната идентификация на названието Бохмит с името Мохамед. Авторката намира аргументи за своето твърдение в полемичното отношение на Палеята към вярвящите в Бохмит. Същото име се споменава и у Амартол, където предава гръцкото **Μουχοουετ**, среща се също и в Повесть временных лет (976 г.). Въз основа на своите наблюдения върху произхода на Палеята (Преславска редакция), в чийто текст, както и у Георги Амартол, се споменава името Бохмит, Таня Славова заключава, че думата е възможен реликт от езика на Аспаруховите българи.

Красимира Костова („Митически образи и демитологизация на образите“) чрез етимологически анализ на запазени названия на божества от пантеона на първобългарите (в случая — Тангра) възстановява паралели на посочената митологична система с индоевропейската. Като се спираща конкретно върху соларния цикъл, ав-

торката разглежда някои изображения, които откриваме като елементи на илюстрацията в старобългарските кодекси. Обобщенията на авторката разкриват съхранените ирански следи в първобългарски митологични реалии.

Антоанета Делева („За две названия на книгата Маргарит в старобългарските и руските ръкописи“) разглежда употребата на първобългарската дума **бнсьръ** като название на книгата Маргарит. Авторката се спира върху съдбата на една част от първобългарската лексика, която в условията на изменена ценностна система придобива нови смисли и както е в случая, се маркира като „висока“ лексика.

След приключването на заседанията в края на четенията Обществото взе решение да организира терминологичен семинар. Негова основна цел ще бъде да се обсъдят и прецизират всички медиевистични термини, чиято употреба е спорна, полисемантична или не задоволява в сегашния си вид. Заявките за участие ще се приемат писмено. Крайният резултат ще бъде сборник от речников тип, целещ да представи общите разбирания на членовете на Обществото за терминологичния инвентар на медиевистиката.